

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

за темою

Конституційно-правовий статус органів виконавчої влади

План лекції

1. Поняття виконавчої влади та її місце в державному урядуванні
2. Система органів виконавчої влади в Україні
3. Порядок формування, склад і компетенція Кабінету Міністрів України
4. Організація і порядок діяльності Кабінету Міністрів України. Акти Кабінету Міністрів України
5. Конституційний статус і система центральних органів виконавчої влади та місцевих органів виконавчої влади

Література:

Основна

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254> (дата звернення: 18.06.2023)
2. Конституції країн світу. Конституційна Асамблея. Електронна бібліотека НБУВ: веб-сайт. URL: <http://nbuviar.gov.ua/asambleya/index.html> (дата звернення: 24.06.2023).
3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 черв. 2016 р. № 31. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення: 18.06.2023).
4. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27 лют. 2014 № 794-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18> (дата звернення: 18.06.2023).
5. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17 берез. 2011 р. № 38. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17> (дата звернення: 18.06.2023).
6. Про Національну поліцію : Закон України 2 лип. 2015 року № 580-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 18.06.2023).
7. Виборчий Кодекс України: Закон України від 19 груд. 2019р. № 396-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20> (дата звернення 18.06.2023).
8. Совгиря О. В., Шукліна О. В. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 556 с.
9. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України: підручник. Київ : Ліра-К, 2012. 576 с.
10. Конституційне право України в тестових завданнях : навч. посіб. / Л. Р. Наливайко та ін. Дніпропетровськ, 2016, 346 с.
11. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права / Л. Р. Наливайко та ін. Київ : Хай-Тек Прес, 2016, 628 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Офіційний сайт Верховної Ради України <https://www.rada.gov.ua/>

2. Інформаційне агенство ЛІГАБІЗНЕСІНФОРМ <http://www.lbi.ua>

СПЕЦІАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА ЗА ТЕМОЮ

1. Чикурлій С.О. Конституційно-правовий статус органів виконавчої влади України: дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право». К., 2008. 214 с.

2. Пеллагеша Н. Тоталітарний абсурд: «державна влада» та її «гілки».
URL: https://lb.ua/blog/natalia_pelagesha/451763_totalitarniy_absurd_derzhavna.htm
1 (дата звернення: 25.08.2023).

1. Поняття виконавчої влади та її місце в державному урядуванні

Радянська доктрина «розподілу державної влади» ідентифікувала виконавчу владу як різновид (вид) державної влади, який надає державі можливість здійснювати свою волю у сфері економіки, адміністративного управління та інших сферах шляхом впливу на об'єкти управління правовими засобами.

В теорії відокремлення влад європейська правова традиція ідентифікує виконавчу владу як самостійний вид влади в рамках державного урядування, яка здійснює за допомогою правових засобів реалізацію законів та інших нормативно-правових актів з метою забезпечення належної реалізації людських прав.

Правова природа виконавчої влади дозволяє наголосити на тому, що це окремий вид державного урядування. Місце і роль виконавчої влади в державному урядуванні найбільш чітко проявляється через призму форми державного правління (республіканської чи монархічної), адже виконавча влада може займати різне місце і відгравати різну роль, що залежить від різновиди форми державного правління в конкретній державі.

Наприклад, Україна за формою правління є змішаною республікою. В нашій державі виконавча влада характеризується «дуалізмом» (біцефалізм), адже дана влада фактично очолюється двома вищими органами влади (Президентом України і Кабінетом Міністрів України), так як Конституція 1996 р. позбавила Президента статусу глави виконавчої влади, визначивши його виключно главою держави, але водночас зберегла за ним широкі повноваження з формування виконавчої влади та контролю за нею.

2. Система органів виконавчої влади в Україні

Система органів виконавчої влади в Україні об'єднує три організаційно-правові ланки: вищий рівень, центральний і місцевий.

До вищого рівня виконавчої влади згідно з Конституцією України належить Кабінет Міністрів України, який є вищим органом в системі органів виконавчої влади. Його повноваження поширюються на всю територію України.

Центральний рівень виконавчої влади включає в себе міністерства та інші центральні органи виконавчої влади. Вони також мають загальнодержавну компетенцію, але різниця між ними і Кабінетом Міністрів України в тому, що центральні органи виконавчої влади діють тільки у певному визначеному напрямку їх завдань, а Кабінет Міністрів України здійснює діяльність і забезпечує реалізацію державної політики в цілому.

Місцевий рівень – це третя ланка виконавчої влади, до якої належать місцеві державні адміністрації (обласні, районні, Київська

та Севастопольська міські), Рада міністрів АР Крим та місцеві органи, які перебувають у безпосередньому підпорядкуванні центральним органам виконавчої влади.

3. Порядок формування, склад і компетенція Кабінету Міністрів України

Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади, який відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених Конституцією України.

До основних завдань Кабінету Міністрів України, зокрема, належать: забезпечення державного суверенітету та економічної самостійності України, здійснення внутрішньої та зовнішньої політики держави, виконання Конституції та законів України, актів Президента України; вжиття заходів щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина, створення сприятливих умов для вільного і гармонійного розвитку особистості; забезпечення проведення бюджетної, фінансової, цінової, інвестиційної, у тому числі амортизаційної, податкової, структурно-галузевої політики; політики у сферах праці та зайнятості населення, соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування; здійснення заходів щодо забезпечення обороноздатності та національної безпеки України, громадського порядку, боротьби зі злочинністю, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій; спрямування та координація роботи

міністерств, інших органів виконавчої влади, здійснення контролю за їх діяльністю.

До складу Кабінету Міністрів України входять Прем'єр-міністр України, перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри та міністри України (ст. 113 Конституції України).

Прем'єр-міністр України призначається на посаду Верховною Радою України за поданням Президента України.

Подання про призначення Верховною Радою України на посаду Прем'єр-міністра України Президент України вносить за пропозицією коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, сформованої відповідно до ст. 83 Конституції України, або депутатської фракції, до складу якої входить більшість народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради України, в строк не пізніше ніж на п'ятнадцятий день після надходження такої пропозиції.

Члени Кабінету Міністрів України, крім Прем'єр-міністра України, міністра оборони України і міністра закордонних справ України, призначаються на посаду Верховною Радою України за поданням Прем'єр-міністра України.

Кабінету Міністрів України відповідно до Конституції України належить право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України. Кабінет Міністрів України вносить проекти законів на розгляд Верховної Ради України відповідно до вимог Регламенту Верховної Ради України.

4. Організація і порядок діяльності Кабінету Міністрів України.

Акти Кабінету Міністрів України

Організаційною формою роботи Кабінету Міністрів України є його засідання, які скликаються Прем'єр-міністром України. Засідання Кабінету Міністрів України вважається повноважним, якщо на ньому присутні більше ніж половина посадового складу Кабінету Міністрів України. Рішення Кабінету Міністрів приймаються шляхом голосування більшістю голосів посадового складу Кабінету Міністрів.

Актами Кабінету Міністрів України є обов'язкові для виконання постанови і розпорядження.

Акти Кабінету Міністрів України нормативного характеру видаються у формі постанов Кабінету Міністрів України.

Акти Кабінету Міністрів України з організаційно-розпорядчих та інших поточних питань видаються у формі розпоряджень Кабінету Міністрів України.

Розпорядження Кабінету Міністрів України набирають чинності з моменту їх прийняття, якщо цими розпорядженнями не встановлено пізніший термін набрання ними чинності.

5. Конституційний статус і система центральних органів виконавчої влади та місцевих органів виконавчої влади

Дане питання регламентується Конституцією України та Законом України від 17.03.2011р. «Про центральні органи виконавчої влади» від 17.03.2011р.

Центральний орган виконавчої влади - це орган виконавчої влади, який бере участь у формуванні і забезпеченні проведення державної політики у відповідних сферах суспільного та державного життя; підзвітний, підконтрольний і відповідальний перед Кабінетом Міністрів України; здійснює свої повноваження безпосередньо та через підпорядковані йому територіальні органи.

Система центральних органів виконавчої влади відповідно до норм Конституції України визначається Кабінетом Міністрів України, який утворює, реорганізовує та ліквідує міністерства та інші центральні органи виконавчої влади.

Основними завданнями міністерства є:

- 1) забезпечення нормативно-правового регулювання;
- 2) визначення пріоритетних напрямів розвитку;
- 3) інформування та надання роз'яснень щодо здійснення державної політики;
- 4) узагальнення практики застосування законодавства, розроблення пропозицій щодо його вдосконалення та внесення в установленому порядку проєктів законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України на розгляд Президентіві України та Кабінету Міністрів України;
- 5) здійснення інших завдань, визначених законами України та покладених на нього актами Президента України.

Організація місцевих органів виконавчої влади являє систему, до складу якої входять: Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві (обласні, районні, міські у містах Києві та Севастополі, районні у місті Києві) державні адміністрації, а також територіальні органи міністерств та інших центральних органів виконавчої влади.

Місцеві державні адміністрації в межах своїх повноважень здійснюють виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

В межах відповідної території місцеві державні адміністрації забезпечують: виконання Конституції та законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади; законність і правопорядок; додержання прав і свобод громадян; виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку, програм охорони довкілля, а в місцях компактного проживання корінних народів і національних меншин - програм їх національно-культурного розвитку; підготовку та виконання відповідних обласних і районних бюджетів; подання звіту про виконання відповідних бюджетів і програм; взаємодію з органами місцевого самоврядування; реалізацію інших наданих державою та делегованих відповідними радами повноважень.

Голови обласних та районних державних адміністрацій, призначаються на посаду і звільняються з посади Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України.